Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.esosder.org
Electronic Journal of Social Sciences e-ISSN:1304-0278
Nisan/April(2025) - Cilt/Volume:24 - Sayı/Issue:2 (1031-1044)

11. Yüzyıl İngiltere'sinden Kapsamlı Bir Kayıt Defteri: Domesday Book

A Comprehensive Record Book From 11th Century England: Domesday Book

Sema GÜRSU[1]
Sayime DURMAZ[2]

Öz

Domesday Book, İngiltere tarihi için son derece önemli bir kaynaktır. Ülkedeki feodal yapının bir göstergesi olmasının yanı sıra, ülkenin ekonomik, coğrafik ve nüfus yapısı hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Normandiya dükü William, 1066'da İngiltere'yi ele geçirdi. Yönetimi ele geçirmesinden 19 yıl sonra, fethettiği topraklar ve topraklarını dağıttığı lordları hakkında bir araştırma yapılmasını emretti. Bu araştırmaların derlemesi olan "Domesday Book" genel olarak tahrir defterlerine benzetilse de içerdiği bilgilerin çeşitliliği, onu çağdaşlarından farklı kılmaktadır. Yapıldığı dönem ve bir önceki yönetim dönemine ait ülkenin nüfusu, yerleşim alanları, alan ölçü birimleri, coğrafik özellikleri, ekonomik durumu, sınıf sistemi, yönetimi ve yönetim bölgeleri gibi birçok konuda bilgi edinmek için araştırmacılara temel kaynak olmaktadır. Domesday Book hakkında oldukça fazla yabancı kaynaklı akademik çalışma olmasına rağmen, araştırmanın yapılış amacı ve şekli gizemini korumaya ve tartışılmaya devam etmektedir. Ülkemizde ise, esas konusu farklı olan çalışmalar içerisinde, Domesday Book'a kısaca yer verilmiştir. Türkçe bilimsel literatürde Domesday Book'a ilişkin ayrıntılı çalışma bulunmaması nedeniyle, bu çalışma bu konudaki eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Domesday Book Orta Çağ araştırmacıları için her zaman etkileyici ve merak uyandırıcı bir kitap olmuştur. Domesday Book, Norman İngiltere'sinin ekonomisi ve toplumu hakkında paha biçilmez bilgiler içermektedir. Bu çalışmada, Domesday Book genel hatlarıyla aktarılarak, günümüze kadar tartışılan yönleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Domesday Book, Vergi, Feodalite, Toprak Sahipleri, I.William.

Abstract

The Domesday Book is an important source for the history of England. As well as being an indicator of the feudal structure of the country, it also provides us with information about the economic, geographical and demographic structure. William conquered England in 1066. 19 years later, he ordered a survey of his lands. Although it is generally likened to survey books, the variety of information it contains makes it different from its contemporaries. It is a basic source to obtain information about the population, settlements, geographical characteristics, economic situation, class system, administration, and administrative regions of the country. Although there is a great deal of foreign scholarship on it, the purpose, and method of the research remain a mystery and continue to be debated. There is no detailed study on the Domesday Book in our country. The object of this study is to eliminate the deficiency in this matter. The Domesday Book has always been an impressive and intriguing read for mediaeval researchers. Thanks to the Domesday Book, we can gain invaluable insight into the economy, and society of Norman England. In this study, the Domesday Book is discussed in general terms, as well as the aspects that have been discussed until today.

Keywords: Domesday Book, Tax, Feudality, Landowners, William I.

[1] Doktora Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, gursusema23@gmail.com, **https://0000-0001-5344-6741**, https://ror.org/011y7xt38
[2] Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, sayimedurmaz@karatekin.edu.tr, **https://0000-0003-0989-4189**, https://ror.org/011y7xt38

Makale Türü/Article Type: Derleme Makalesi/Review Article
Geliş Tarihi/Received Date: 24.10.2024 – Kabul Tarihi/Accepted Date: 23.03.2025
Atıf İçin/For Cite: GÜRSU S. ve DURMAZ S., "11. Yüzyıl İngiltere'sinden Kapsamlı Bir Kayıt Defteri: Domesday Book", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2025;24(2):1031-1044*
https://doi.org/10.17755/esosder.1572733
License: CC BY-NC 4.0

Giriş

Batı Avrupa tarihinde, Normandiya Dükü William'ın Hasting Savaşı (14 Ekim 1066) sonrasında İngiltere yönetimini ele geçirmesi ve feodal sistemin İngiltere'ye yerleşmesi büyük önem arzetmektedir. Hem Fransa'ya bağlı Normandiya hem de İngiltere topraklarına sahip olan William, topraklarının yönetiminde feodal sistemi uygulayarak, güvendiği adamlarını kendisine bağlı vassallar yapmıştır. William'ın yapılmasını istediği araştırmanın sonucu olan "Domesday Book" ile İngiltere toprakları verimliliğine göre bölümlere ayrılmış ve lordlar tarafından yönetilmiştir, feodal sistem İngiltere topraklarında uygulanmaya başlanmış ve *frankpledge* adını verdikleri dayanışma ağıyla yerel halk üzerinde baskı kurmuşlardır (Hanar, 2018: 50).

Her ülke, sınırları içindeki varlıkları belirlemek için çeşitli araştırmalar yapmıştır. Bethlehem, Babil, Çin, Mısır gibi ülkelerde yapılan vergi ve nüfus bilgilerini içeren anket çalışmaları olduğundan bahsederken *Domesday Book*'un kapsamı ve veri çeşitliliğinin yanında, yapıldığı zaman göz önünde bulundurulduğunda, en ünlü araştırma olduğu söylemektedir (Betlehem, 2009: 4-5). Araştırmayı farklı kılan özelliklerden biri de, sadece 1086 kayıtları değil, Fatih William'dan önce İtirafçı Edward (Edward the Confessor) dönemine ait olan bilgilerin de *Domesday Book* içerisinde yer almasıydı. Winchester'da kralın hazinesinde saklanan *Domesday Book*, Anglo-Norman yönetiminin Anglo-Sakson devletinin gelenekleri üzerine kurulduğunu hatırlatan diğer pek çok şeyden yalnızca biriydi-aslında en büyüğü idi (Vincent, 2016: 192). Yapıldığı dönem göz önüne alındığında bu kadar büyük ve ayrıntılı olması *Domesday Book*'u çağdaşlarından ayrıştırmaktadır. Bu çalışmada, Domesday Book genel olarak ele alınmış; yapılma amacı, yapılışı ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

*Domesday Book'*un Orta Çağ'da çok yaygın olarak bilindiği söylenemez. İlk olarak 1099 ile 1101 yılları arasına tarihlenen bir belgede adına rastlamaktayız. Burada 'liber regis' ya da 'kralın kitabı' olarak anılmaktadır (Galbraith, 1920: 389). 12. yüzyılın ortalarından, 13. yüzyılın başlarına kadar genellikle 'kralın kayıt defteri' ya da 'kralın ruloları' olarak anıldığı açıktır (Hallam, 1986: 35). Ancak, 1170'lerin sonlarında, o zamanlar Kral II. Henry'nin mali işler sorumlusu olan Richard Fitz Nigel, kitabın halk tarafından çok farklı bir adla bilindiğini açıkladı. Richard Fitz Nigel, 1179 yılında yayınlanan *Dialogue of the Exchequer* adlı eserinde, kitabın yerli İngilizler tarafından *Domesday,* yani kıyamet günü olarak bilindiğini açıklar (Roffe, 2007: 2). Yerliler bu kitaba 'yargı günü, kıyamet günü' anlamına gelen 'Domesday' diyorlardı. Bu bir metafordu: çünkü o son yargılamanın hiçbir yargısından herhangi bir hile ile kaçılamayacağı gibi, krallıkta kitapta yer alan konularla ilgili herhangi bir ihtilaf ortaya çıktığında, son ve kesin hüküm kitaba aitti (Fitz Nigel, 1983: 64). *Domesday Book*'un adı, aslında bu araştırmanın yerli halk üzerinde bıraktığı psikolojik etkinin bir yansımasıdır.

İngiltere tarihi açısından büyük öneme sahip olan *Domesday Book* araştırmacı ve tarihçilerin ilgisini üzerinde toplamış, hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Ülkemizde ise *Domesday Book* doğrudan olmasa da, çeşitli çalışmaların içerisinde kısaca yer almıştır. Ancak doğrudan *Domesday Book*'un kendisi ile ilgili yeterli çalışma bulunmadığından, bu çalışmada *Domesday Book*'un amacı, yapılışı ve kullanımı ile ilgili bilgiler verilmesi amaçlanmıştır.

1. Domesday Book'un Amacına Yönelik Tartışmalar

İngiltere topraklarını ele geçirdikten on dokuz yıl sonra Aralık 1085'te William, baronlarıyla Gloucester'da biraraya gelerek görüşmeler yaptı; bu süre zarfında Londra ve Winchester'ı hariç tutarak ülkenin tümünde bir araştırma yapılmasını planladı. 1086 yılının başlarında, malikanelerin temsilcilerine sorular sorup bilgi almak ve ülkenin sahip olduğu varlık kapasitesini hesaplamak üzere kraliyet görevlilerini yedi farklı bölgede görevlendirdi. Yalnızca iki ciltten oluşan *Domesday Book* değil, derlemenin bir önceki aşamasında olduğu

düşünülen diğer belgelerde bile ne kadar titiz ve kapsamlı bir araştırma yapıldığı net bir şekilde görülmektedir. 11. yüzyılda kralın bu bilgilere neden ihtiyaç duymuş olabileceği, tarihçiler için hala gizemini korumaktadır. El yazmalarında bununla ilgili net bir açıklama bulunmamaktadır. Dolayısıyla günümüzdeki tüm açıklamalar varsayımlara dayanmaktadır. Projeyi bizzat kralın başlattığı düşünülmektedir: belki düzenli olarak katıldığı ayinlerde, İsrail'in bilge kralı Davut'un yaşlılığında yaptırdığı söylenen nüfus araştırmasını duymuştu, belki de fetih öncesi İngiliz yönetiminin benzer geniş kapsamlı araştırmalar yaptığının farkındaydı ve bunları güncelleme ihtiyacı duydu (Crouch, 2007: 120). Anglo-Sakson kroniğinde 1085 yılı için tutulan kayıtlarda şöyle demektedir:

> *Noel'de kral konseyiyle birlikte Gloucester'daydı ve orada beş gün boyunca sarayda kaldı, ardından başpiskopos ve din adamları üç gün boyunca bir sinod yaptılar. Orada Maurice Londra Piskoposu, William Norfolk Piskoposu ve Robert Cheshire Piskoposu seçildiler - hepsi de kralın din adamlarıydı. Bundan sonra kral, konseyi ile bu ülke hakkında çok düşündü ve derin tartışmalar yaptı (ASC, 1961: 161).*

Bu konuyu ayrıntılı olarak ele alan tarihçiler farklı teoriler öne sürdüler. John Horace Round teorisini 1895 yılında "Feodal İngiltere" adlı kitabında dile getirmiştir. Teorisi, araştırmanın sondan bir önceki aşamasından kaldığı kabul edilmiş bir el yazması olan *Inquisitio Comitatus Cantabrigiensis*'e dayanıyordu. Domesday araştırmasının ve kaydettiği arazi değerlendirme sisteminin gerçek anahtarı *Inquisitio Comitatus Cantabrigiensis*'te bulunmaktadır (Round, 1895: 3). Round, bu belgenin komisyon üyeleri tarafından kullanıldıktan sonra iade edilen orijinal bir liste olduğuna inanıyordu. Bu belgede bilgiler coğrafi yönetim bölgelerine göre verilmektedir. Round'a göre tahririn amacı, verginin yeniden değerlendirilmesinden başka bir şey değildi. Bilgilerin daha sonra neden *Domesday*'de gösterildiği gibi toprak sahibinin adına göre yeniden düzenlendiğini ise açıklayamamıştır. Çağdaşlarından Frederic William Maitland ise teorisini "Domesday Book and Beyond" adlı kitabında yayınladı. Ona göre eski vergi değerlendirme sisteminin bir reforma ihtiyacı vardı. Bazı mülklere fazla, bazılarına ise skandal derecesinde az değer biçilmişti, William'ın eski değerlendirmeyi düzeltmeyi ve yerine yeni bir değerlendirme koymayı amaçladığı kuvvetle muhtemel görünmektedir, ancak ne kendisinin ne de oğullarının bunu başardığı kanıtlanmamıştır (Maitland, 1907: 4). Bu kayıtların Maitland'a göre, tapu kaydı olmadığı, feodal ve malikane araştırması olmadığı açıktır, ancak bir vergi defteridir, bir gelir defteridir (1907: 5). Ancak daha sonra Vivian Hunter Galbraith bu hipoteze karşı çıktı. *Domesday Book*'un coğrafi yönetim birimlerine göre değil, toprak sahibine göre düzenlenmesi büyük bir sıkıntıyı beraberinde getiriyordu; vergi listesini hazırlamak için bir köye birkaç kez geri dönmek gerekirdi, çünkü malikane sistemine göre değil, listeler arazi sahiplerinin isimlerine göre sıralanmıştı. Toprak sahiplerinin ise farklı bölgelerde toprakları vardı. Galbraith, İngiltere'de Fatih William tarafından yeni bir feodal ya da derebeylik sistemi getirildiğine ve tahririn bu temelde yapıldığına inanıyordu. Bunun amacı, Fatih William'ın en büyük tımar sahipleri, yani en soylu lordlar hakkında bilgi edinmesi ve böylece yüce lord olarak haklarını daha etkili ve işe yarar bir şekilde kullanabilmesiydi. Bu ona, toprak bağışlarken ya da birinin vergi oranını düşürmek istediğinde veya sadece hakkı olan geliri elde etmek için kullanabileceği, lordların ve mülklerinin ayrıntılı kaydını sağladı. Yani bu araştırma bir tımar kaydı olarak feodal sistemin sağlamlaştırılmasıydı (Galbraith,1961: 42-44). Yapılan çalışmaların birçoğunda ülkenin feodal yapısını ayrıntılarıyla ortaya çıkarmak ve akabinde vergi sistemini buna bağlı olarak geliştirmek amacıyla bu araştırmanın yapıldığı dile getirilmiştir. Merkezden planlanan ve kontrol edilen bir araştırmanın son özeti olarak tasarlanan *Domesday Book*, yeni düzenin simgesiydi (Hallam, 1986: 16).

Araştırmanın gerçek yapılış sebepleri üzerine farklı fikirler öne sürülmektedir. Kral, ordusu için para toplamalıydı. Araştırma, 1085 yılında Danimarka kralının saldırgan tutumunun

güvenliğine yönelik tehdidine bir yanıt olarak yaptırılmıştır (Crouch, 2017: 43). *Domesday Book* üzerine araştırmalar yapan Finn, Danimarka istilası sebebiyle kralın, topraklarındaki gelir kaynaklarını ayrıntılı olarak bilmek için yaptırdığını öne sürmektedir (Finn, 1963: 5-6). O zamandan beri bu araştırma, çeşitli şekillerde bir vergi listesi, bir vergi yeniden değerlendirmesi, bir tapu sicili, Norman İngiltere'nin yeni feodal toplumu için bir plan, Norman yerleşiminin bir onaylaması ve daha pek çok şey olarak değerlendirildi. *Domesday Book*, Fatih'in fermanı, kralın kira defteri ve dahası kralın vergi defteriydi (Harvey, 2014: 4). Holt'a göre bu araştırmanın sonu büyük ölçüde başlangıcındaydı. Bu sadece bir araştırma değil, bir karta idi. William lordlarıyla birlikte buna karar vermişti. Bu nedenle herhangi bir şey 'yapma' amacında değildi, bu karar ya da sözleşme işin kendisiydi (Holt, 1986: 64). *Domesday Book*'un 1086'da İngiltere krallığının kapsamlı bir envanteri olmasının kesinliği haricinde, amacıyla ilgili ortak bir kanaat bulunmamaktadır.

Tüm bunlar birlikte ele alındığında, bu araştırmanın amacının, kralın kimden ne kadar vergi toplayacağını tespit edebilmesi; ordusunu oluştururken kimden ne kadar asker alabileceği, yönetime tehdit oluşturabilecek derecede varlıklı kişilerin belirlenmesi, arazi anlaşmazlıklarının çözülmesi olarak belirtenler de bulunmaktadır. Fetih sonrası İngiltere'sini karakterize eden kiracılıkla ilgili karmaşıklıkların en azından bir kısmını çözmek için tasarlanmış olsa da, esas amaç kralın gelirlerini koruyacak ve artıracak yeni bir derecelendirme sisteminin şartlarını belirlemekti (Platt, 2005: 1).

Domesday Book, Fatih William'ın gücünü pekiştirme girişimi olarak da görülebilir. Michael John Jones, çalışmasında amaçların üç yönlü olarak görülebileceğini belirtmiştir (Jones, 2018: 278). Birincisinin, mali bir belge oluşturmak olduğunu, ülkenin arazi mülkiyeti ve bunlarla ilgili vergiler ve feodal harçların ayrıntılı bir envanteri olduğunu ifade etmiştir. Öncesinde kısmi veriler olmasına karşın, ilk kez, bölge kaynaklarından standartlaştırılmış ve kapsamlı bir veri sağlanmıştı. İkincisi, yeni Norman toprak sahibi aristokrasisinin ve alt kiracılarının adlarını bir Orta Çağ tapu sicilinde düzenlendiğini söyleyen Jones, bunun, arazi varlıklarının genişletilmiş bir tanımlayıcı muhasebe anlatısı şeklinde sunulması olarak görülebileceğini belirtir. Godfrey ve Hooper'ın (1996: 31) belirttiği gibi: 1086 tarihli Domesday araştırması, bir mali tapu sicilinden çok daha fazlasıydı, çünkü Kral William'ın, kurduğu feodal yapı içinde baş kiracılarının servetini oluşturmasına, vergileri artırmasına ve kaynakları dağıtmasına olanak sağladı. *Domesday Book*'un feodal mi yoksa mali bir belge mi olduğu konusunda fikir ayrılıkları her zaman olmuştur. Üçüncüsü, yeni hükümdarın kendi krallığında olan biten her şeyden haberdar olduğunu ispatlayan siyasi bir ifade olarak görülebilir. Merkezi otoritenin sağlamlaştırılması ve asıl yetki sahibinin kim olduğunun lordlara ve halka hatırlatılması açısından siyasi bir girişimdir. Elbette, tanınır hale geldiği isim olan *Domesday Book*, kıyametle özdeşleşen "Son Yargı" çağrışımıyla birlikte belgenin psikolojik doğasının belirtisiydi. İsmi toplumda bıraktığı etkinin bir göstergesiydi. Nitekim, yüz yıl sonra yazan Fitz Nigel, Anglo-Saksonların kıyamete, Son Yargı gününe atıfla bu araştırmaya "Doomsday" dediklerini belirterek, *Domesday Book*'un otoriter ve güçlü doğasını şöyle vurgulamaktadır: "Kararlarıyla çelişmek caiz olmadığından, Son Yargı'nınkilerden daha fazlası…" (Jones, 2018: 278).

Nihai ürün, genel olarak yeni düzenin, özel olarak da hazinenin temel metni oldu. Vergilendirme, kraliyet gelirleri ve mülkiyet idaresi, bir araya getirilerek güvence altına alınmış oldu. *Domesday Book*, temelde bu üç alan için etkili bir şekilde veri topladı ve bunu yaparken farklı alanlara ilişkin pek çok bilgi de sağlamış oldu (Harvey, 2014: 326). Kral William'ın 1085 yılında Domesday araştırmasını yaptırırken birden fazla hedefi olma olasılığı büyüktür; büyük ölçekli araştırmalarda kendi ivmelerini kazandıkça sık sık olduğu gibi, araştırma ilerledikçe yeni hedefler de eklenmiş olabilir (Baxter, 2001: 291).

2. Araştırmanın Yapılışı ve Domesday Book'un Ortaya Çıkışı

Ülkenin dört bir yanından bu kadar kısa sürede bilgi toplayabilmek için, iyi işleyen bir idari sisteme sahip olunması gerekiyordu. Normanlar gelmeden önce İngiltere *shire* diye adlandırılan bölgeler ve *hundred* denilen daha küçük idari birimlerin olduğu bir sisteme dayanan bir İngiliz kraliyet yönetimine sahipti. Dolayısıyla Normanlar işleyişi bu mevcut yönetim sistemine dayandırdılar. *Domesday Book*'ta, William'ın Eski İngiliz yönetiminin vergilendirme sistemini devralma ve bunu kendi yararına kullanma şeklinin kesin bir kanıtı vardır, bu nedenle, meselenin çağdaş gözlemcileri en çok etkileyen yönünün bu olması şaşılacak bir şey değildir (Dougles, 1992: 351). Tüm araştırma boyunca yapılan ayrıntılı hesaplamalar, mali çağrışımları ile vergi ödeme birimleri olarak *hide* ve *carucates* kullanılması, başlı başına bunun kanıtıdır ve İngiltere'nin güney ve batısında beş *hide* ve katları halinde yapılan değerlendirmelerin yaygınlığı da buna bir kanıttır (Dougles, 1992: 351). Krallık *shire*'lara bölünmüştü ve *Domesday*'deki her bölüm bir *shire*'ı kapsıyordu. Ancak *shire* içinde coğrafi bir yaklaşım değil, mülkiyet yaklaşımı benimsendi, yani toprak sahibi olan vassalın toprakları farklı bölgelerde olsa bile tek bir birim olarak ele alındı. Kontluk içinde, toprak sahiplerinin malikanelerinin listesi tek bir birimden oluşuyordu. Bu nedenle Domesday temelde tüm malikaneleri ve sahiplerinin isimlerini içeren büyük bir listedir. Araştırmanın kendisi, her malikane lordunun toprakları hakkında gerekli bilgileri toplayıp kralın komisyon üyelerine göndermesiyle başladı (Chibnal, 1986: 112-114). Daha sonra shire denilen bölgenin şerifi (kraliyet yetkilisiydi ve aynı zamanda mali ve adli konulardan sorumluydu), yerel kontlar, din adamları ve her köyden altı serf, komisyon üyelerinin sorduğu sorulara yemin ederek cevap vermek zorundaydı (Darby, 1977: 5). Komisyon üyeleri aynı zamanda yargı yetkisine de sahipti ve ortaya çıkan anlaşmazlıklar o anda çözülüyordu.

1086'da, Fatih William yeni krallığındaki tüm toprakları ayrıntılı olarak öğrenmek istedi: Kimin hangi mülke sahip olduğu ve mülkün özellikleri, mülkiyette bulunan insan ve hayvan sayısı, toprağın değeri ve dolayısıyla vergi tutarı bilinmesi gereken konulardı. Bu yüzden, yerel mahkemelerde soru sormaları için İngiltere'nin dört bir yanına resmi olarak görevlendirdiği adamlarını gönderdi. Her mülk için, İtirafçı Edward'ın zamanındaki (1066'dan önce) toprak değeri, sahibi ve özellikleri, William başa geçtikten sonra kimin sahip olduğunu ve zaman içinde mülk özelliği ve değerinde meydana gelen değişiklikleri tespit etmek için sorular soruldu. Bu soruların tüm yanıtları komisyon jürilerince elle yazılmıştır. Bu kayıt, toprak sahiplerinin –sosyal ve ekonomik açıdan kraldan en düşük rütbeliye kadar- toprakları, sabanları ve değerli olduğu düşünülen ve yeni yönetimin temsilcileri olan komisyon üyelerinin gözünde vergilendirilebilir tüm mülkleri içermektedir (Roffe, 2000: 1-3).

Bu araştırma, detayı ve uygulanma hızı bakımından, belki de Orta Çağ'ın en önemli idari başarısıydı. *Domesday Book*, kuzey bölgeleri hariç tüm İngiltere'yi kapsamaktadır. Her ne kadar tek kitap gibi *Domesday Book* olarak adlandırılsa da, aslında birbirinden oldukça farklı iki ciltten oluşur. I.cilt (Great Domesday), Essex, Norfolk ve Suffolk dışında incelenen tüm bölgelerin özetlenmiş verilerini içerir. Bu üç bölge ise II.ciltte (*Little Domesday*) komisyon üyeleri tarafından Winchester'a gönderilen tam, kısaltılmamış beyannameleri içeren verileri kapsayacak şekilde ele alınmıştır (Hallam, 1986: 11), nedeni bilinmese de, kısaltılarak birinci cilde eklenmemiştir.

Tartışmalı olmaya devam etse de, genel kabule göre, ayrı bölgelere gönderilen komisyon görevlileri, köy köy en ince ayrıntısına kadar toplanan verileri *hundred* denilen kasaba yönetimleri altında rulolar halinde topladılar. 'Orijinal beyannameler' olarak bilinen bu belgeler merkezdeki jüriler tarafından feodal sisteme uygun bir biçimde toprak sahiplerinin adı altında kısaltılarak yeniden düzenlendi. Her bölge için kapsamlı olarak ele alınan araştırma kayıtları, 'orijinal beyannameleri' oluşturdu. Bunlar kralın Winchester'daki hazinesine

gönderildi ve orada kraliyet katipleri tarafından derlendi; muhtemelen ilk olarak Essex, Norfolk ve Suffolk'u içeren *Little Domesday*, sonrasında ise ülkenin büyük bölümünü içeren ve daha özetlenmiş bir formda olan *Great Domesday* derlenmiştir (Galbraith, 1942: 161).

Kısaltılarak yeniden düzenlenen bu belgelere '*breves*' denilmektedir. Orijinal beyannamelerin fezlekeler yazıldıktan sonra, kullanımına ihtiyaç kalmadığından korunmadığı düşünülmektedir. Orijinal beyannamelerin iade edildiğine veya genel olarak korunduğuna dair bir kanıt yoktur, "*breves"*e dönüştürüldüklerinde atıl durumda kaldılar ve muhtemelen Cambridgeshire için elimizde mevcut olanları- kralın akrabası ve Ely manastırının başrahibi olan- Başrahip Symeon'un tükenmez azmine borçluyuz (Galbraith, 1942: 177).

Komisyonlarca düzenlenen beyannameler, merkezdeki jüriler tarafından kısaltıldı ve *Great Domesday* adını verdiğimiz birinci cilde sığacak şekilde düzenlendi. Böylece I.cilt, her bölge başlığı altında, kraldan en küçük tımar sahibine kadar toprak sahiplerinin bir listesini verir. Tımarları arka arkaya tanımlanmış ve 1066 ve 1086'daki sahiplerinin isimleri, arazi büyüklüğü ve çiftçilik kapasiteleri, çeşitli türlerdeki (özgür, köle) tarım işçilerinin sayısı, değirmenleri, balıkçılık kapasitesi ve diğer olanaklarla birlikte uzun malikane listelerinden oluşmaktadır(Keats-Rohan, 1999: 15). *Great Domesday*'a bilgiler aktarılırken, ilk araştırılan bilgilerin bir kısmının atlanmış olması beklendik bir durumdur; sonuç olarak *Great Domesday*, *Little Domesday*'den daha az ayrıntı içermektedir. *Great Domesday*'ın Winchester'da bulunan merkezi bir jüri tarafından yazıldığı kabul edilmektedir (Baxter, 2020: 1106; Ellis, 1833: 30).

3. Domesday Book; Great Domesday ve Little Domesday

Birçok İngiliz yerleşim bölgesi için tarihlerinin başlangıç noktası (Londra ve Winchester hariç), *Domesday Book* ile özdeştir. İngiltere tarihçileri için bu araştırma ve sonucunda ortaya çıkan bu eser, o dönemi oldukça kapsamlı bir şekilde sunduğu için çok kıymetlidir.

Domesday, ilk başlarda Winchester'daki kraliyet hazinesinde bulunduruluyordu. Ancak 13. yüzyılın başlarından itibaren, kral, seyahatlerinde yanında götürmediği zamanlarda, Westminster'da sarayda ya da manastırda bulunduruluyordu (Hallam, 1986: 55). Yaklaşık 1600 yılından itibaren büyük bir demir sandıkta muhafaza edildi. Sandık, üç farklı kilide sahipti ve anahtarları üç farklı görevliye teslim edilmişti, böylece yalnızca üçünün de rızası ile açılabilirdi (Birch, 1887:28). 1859'da *Domesday*, Londra'daki Chancery Lane'deki yeni Kamu Kayıtları Ofisine alındı. Şu an ise Londra, Kew'deki Ulusal Arşivlerde saklanmaktadır.

Resim 1. Domesday Kitabının yaklaşık 1600 yılından itibaren saklandığı üç farklı kilitle sabitlenmiş, kasalı, astarlı ve demirle bağlanmış tahta sandık. Katalog referansı: E 31/4 (Resim, *The National Archieves* sitesinden alınmıştır.)

Domesday Book aslında tek cilt olarak planlanmıştı ama genel kanıya göre 1087'de Kral William'ın ölümü nedeniyle bu gerçekleştirilmedi; biri *Great Domesday* ve diğeri *Little Domesday* olarak adlandırılan iki cilt halinde bırakıldı. I.cilt yani *Great Domesday*, Essex, Norfolk ve Suffolk hariç 11. yüzyılın sonlarına ait İngiltere'nin verilerini içermektedir (Baxter, 2020: 1107). II.cilt, *Little Domesday*, boyut olarak daha küçük ancak sayfa sayısı biraz daha fazladır. Kalan üç eyaletin, Essex, Norfolk ve Suffolk'un daha ayrıntılı bir açıklamasını içerir. İsimlerdeki büyük ve küçük ifadeleri sayfa sayısıyla değil, sayfa boyutu ile ilgilidir.

Yapılış zamanı *Little Domesday*'in sonundaki kolofondan anlaşılmaktadır: Efendimizin dünyaya gelişinin bin seksen altıncı yılında [ve] [Kral] William'ın hükümdarlığının yirminci [yılında], bu araştırma (descriptio) sadece bu üç ilçede [Suffolk, Norfolk, Essex] değil, diğerlerinde de yapıldı (National Archieves, E 31/1/3 f.450).

Domesday Book, İngiltere'nin neredeyse tamamını içermektedir ve içinde 13.000'den fazla yerden bahsedilmektedir (Betlehem, 2009: 4). Londra, Winchester, Durham ve Northumberland, William'ın bu araştırmasına dahil edilmedi. Günümüzde beş bölüme ayrılmış olan bu ciltler, Kew'deki Ulusal Arşivlerde, İngiliz kamu kayıtları arasında en eski ve en değerli olarak korunmaktadır.

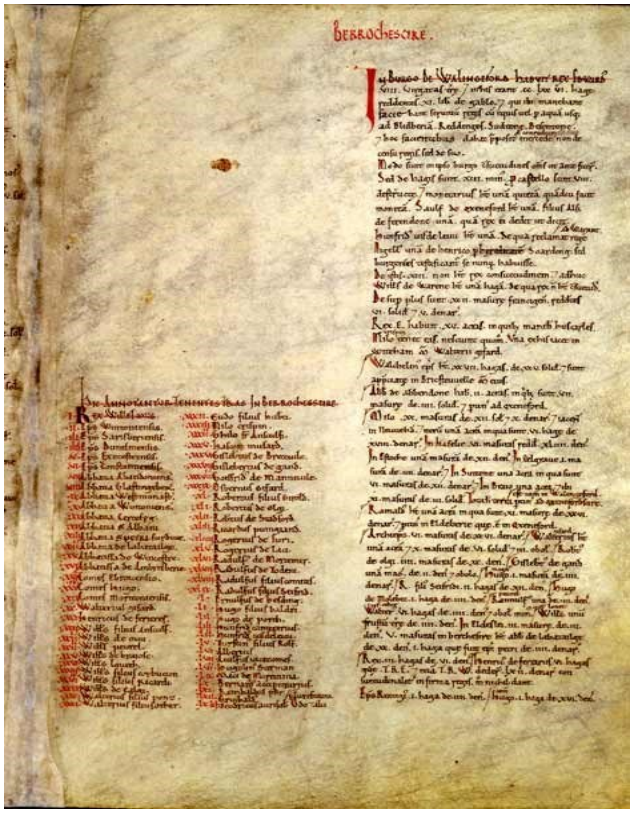
Resim 2. *Great* ve *Little Domesday Book* bugün beş bölüme ayrılmıştır: İkisi (yukarıda) *Great Domesday* için ve üçü (aşağıda) *Little Domesday* için; Katalog referansı: E 31/2 / 1-2 ve E 31/1 / 1-3 (Resimler The National Archives sitesinden alınmıştır.)

Yazım şeklini inceleyen bazı belgelere göre; yeminli-resmi statüdede soruşturma yapan kralın adamları, önceden hazırlanmış standart sorularını şerifler, baronlar ile vassalları olan alt kiracılar ve her bir *hundred* ile köyün gönderdiği temsilcilerine yöneltmişlerdir (Çiçek, 2019: 60). Kullanılan dil Latincedir. Ana cilt olan *Great Domesday*, koyun derisi parşömen üzerine yalnızca siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmıştır. (Kırmızı, her sayfanın üstündeki ilçe başlıkları, düzeltmeler ve değişiklikler için kullanılmıştır). *Domesday Book*'un içinde en büyük yönetici isimleri altında, kraldan en düşük mertebedeki toprak kiracılarına kadar tüm arazi sahiplerinin listesi bulunmaktadır. Toprak sahibi olan kişilerin elinde bulunan tımarların ard arda listelendiği bu bölümde, eğer değişiklik olmuş ise işgalden önceki toprak sahiplerinin de isimleri verilmiştir (Çiçek, 2019: 60).

Great Domesday Book için paleograflar bir yazarın el yazması olduğu, belki ikinci bir yazar tarafından da düzeltmeler yapıldığı kanısındadırlar. I.cilteki yazılar kesinlikle çağına uygundur ve I.William ve II.William'ın geçerli buyruklarıyla öyle bir benzerlik taşır ki, kraliyet yargıçlarının yazıcıları tarafından, kesinlikle Winchester'da, yazıldığından şüphe yoktur (Galbraith, 1942: 164). 413 parşömenden oluşmaktadır. Koyun derisi kullanılmıştır. Çift sütun olarak yazılmıştır. Çoğu bölge yeni bir folio üzerinde başlar, her folio bölgenin adını kırmızı mürekkeple yazılan bir başlık ile kaydeder. Sonrasında, büyük toprak sahiplerinin vassal olarak edindikleri tımarların numaralandırılmış bir listesi gelir ve bunların her birinde, kırmızı ile

yazılmış bir bölüm başlığı bulunmaktadır. Her bir tımarın içinde, kasabaların adları ve yer adları normalde büyük harfle yazılır ve kırmızı ile yazılır.

Essex, Norfolk ve Suffolk için bilgiler içeren *Little Domesday*, muhtemelen ilk olarak yazılmıştır ve yazmalar incelendiğinde en az altı yazarın el yazısı olduğu düşünülmektedir. Yazım ve üslup özellikleri yazıcıların kıta kökenli olduklarını göstermektedir (Roffe, 2000: 89). Tek sütun halinde yazılmıştır. 475 parşömenden oluşmaktadır. Diğer ciltten farklı olarak dana derisi kullanılmıştır. Parşömenin değişen kalitesi ve el yazısının sık sık değişmesi, bu cildin belgelerin kısaltılarak yazıya dökülmek yerine, ayrı ayrı hazırlanmış beyannamelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulduğunu düşündürmektedir (Birch, 1887: 23). Diğer cilt gibi verilerinin kısaltılmaması bu varsayımı desteklemektedir.

Resim 3. Arazi sahiplerinin numaralandırılmış bir listesiyle başlayan Berkshire için açılış sayfası ve ardından Wallingford ile başlayan ilçelerin açıklaması; Katalog referansı: E 31/2/1 f.56. (Resimler The National Archives sitesinden alınmıştır.)

Kitaba kaydedilen kişi sayısı yaklaşık bir buçuk milyon kişiyi bulmaktadır. Kitapta az sayıda kadın ismine rastlanmaktadır, bunlar ise genelde eşlerinden miras olarak toprak sahibi olanlardır. Adı geçen kadınlar ailelerine bağlantılı olarak verilmiştir, ya eş ya da dul kadınlar olarak listede yer almaktadırlar (Stafford, 1989: 77). Adı geçen kadınlara örnek olarak, William'ın karısı Kraliçe Matilda; Edward Confessor'ün eşi Kraliçe Edith; ve Northumbria ve Huntingdon Kontesi Judith'i gösterebiliriz. Toprak sahiplerinin mülkü ve servetleri hesaplanırken, köylüler ve kölelerin sayısı da hesaplanırdı. Erkek ya da kadın köleler de mal olarak görüldükleri için bu servete dahildirler. Araştırmanın en önemli gözlemlerinden biri, *Domesday Book*'ta köylülüğün kadın üyelerinin net bir sayımını bulamamamızdır (Pekşen, 2019: 160). *Domesday Book* içinde, kadın köleler ile ilgili sayısal veriler bulunmaktadır ancak ne yazık ki bu kadınların sosyal hayattaki konumları, görevleri ve çalışma alanlarına dair bir ifade yoktur (Pekşen, 2019: 168).

Domesday Book ile bağlantılı bazı el yazmalarının günümüze ulaştığını görmekteyiz. Bunlardan *Exon Domesday*, güneybatı bölgelerini içeren beyannamelerin iyi bir kopyasıdır. *Exon Domesday*, 1085'te Fatih William'ın emrettiği İngiltere'deki bu büyük araştırmanın hayatta kalan en bilgilendirici belgelerinden biridir. *Exon Domesday*, araştırmanın belirli aşamalarını doğrudan gözlemlemek ve geri kalanı hakkında çıkarımlarda bulunmak için eşsiz bir fırsat oluşturmaktadır; ve bu *Domesday* kayıtlarının geri kalanıyla bir araya getirildiğinde, tüm süreç ve amaçlarına dair ipuçları sunmaktadır (Baxter, 2020: 1086). Bu, *Great Domesday Book*'un ortaya çıkmasından kısa süre önce olan bir araştırma sürecinden hayatta kalan tek el yazmasıdır. *Exon Domesday*, *Great Domesday*'ın son taslağına dahil edilenden çok daha fazla ayrıntı içerir: vergi kayıtlarını, değerli mülkleri, çiftlik hayvanlarının ayrıntılarını ve el değiştiren toprakların hesaplarını içerir. *Little Domesday* yani ikinci cilt ve *Exon Domesday* arasındaki benzerlikleri, Galbraith (1942: 166): 'Birçok yönden *Exon Domesday*'a benziyor; gayri resmi kişilerce yazılmıştır; tek sütun halinde düzenlenmiştir; canlı stoğun detayları ve birinci ciltte korunandan daha ayrıntılı bir kraliyet mülkünün sınıflandırması bulunur; Round'un da belirttiği gibi, telaş ve dikkatsizlik belirtileri göstermektedir.' diye ifade etmektedir.

Domesday ile bağlantılı kayıtlardan; *Inquisitio Comitatus Cantabrigiensis*, *Ely Inquest* ve *Exeter Domesday* diye adlandırılan belgelerin *Domesday*'ın tamamlanmasından önceki bir aşamada ortaya çıktığı düşünülmektedir (Baxter, 2020: 1092). *Inquisitio Comitatus Cantabrigiensis* (Cambridge Bölgesi Araştırması), Cambridgeshire'ın araştırması için toplanan bilgilerin 12. yüzyıldan kalma elyazması bir kopyasıdır. Belgede kraliyet malikanelerine ilişkin bilgiler bulunmamaktadır. Bilgiler arazi sahipleri adı altında değil yerleşim bölgelerine göre sıralanır, ayrıca jüri üyelerinin isimleri ve canlı hayvan sayısı kaydedilmiştir.

Ely Inquest (Inquisitio Eliensis) adını derlendiği Cambridgeshire'daki manastırdan almıştır. Ely Manastırı'nın kendi kullanımı için orijinal kaynaklardan üretilen bir *Domesday* belgesidir. El yazması, Ely Manastırı'nın Cambridgeshire, Essex, Hertfordshire, Norfolk, Suffolk bölgelerindeki ve tarihi Huntingdonshire'daki mülkleri hakkında bilgiler içermektedir (Galbraith, 1942: 161). Görünüşe göre 12. yüzyıldan kalma bir el yazması olan *Ely Inquest*, kısmen *Inquisitio Comitatus Cantabrigiensis*'e dayanıyordu. *Ely Inquest* sayesinde, komisyon üyeleri tarafından sorulan sorular hakkında bilgi sahibi olmamız mümkün olmuştur. Bunlar şunlardı (Darby, 1977: 4) :

- Mülkün-malikanenin adı nedir?
- Kral İtirafçı Edward döneminde buranın sahibi kimdi?
- Şu anda sahibi kim?
- Kaç *hide* (eski bir arazi ölçü birimi)?
- Toprak sahibinin arazisinde kaç saban bulunuyor? (demesne = toprak sahibinin kendi kullanımı için olan arazi)
- İnsanların kullanımına verdiği arazide kaç saban var?
- Mülkte kaç serf, köylü, köle, kaç özgür ve yarı özgür yaşıyor?
- Mülkte ne kadar ormanlık alan, otlak, saban arazisi, kaç değirmen ve balık göleti bulunmaktadır?
- Daha önceki değeri, şimdiki değeri ne kadar?

Soruların üç tarih için cevaplanması gerekiyordu; Kral Edward zamanı, Fatih William tarafından adamlarına verildiği zaman ve araştırmanın yapıldığı zaman (1086). Böylece tarihçiler *Domesday* araştırması ve kapsamını daha net inceleme olanağı bulmaktadırlar.

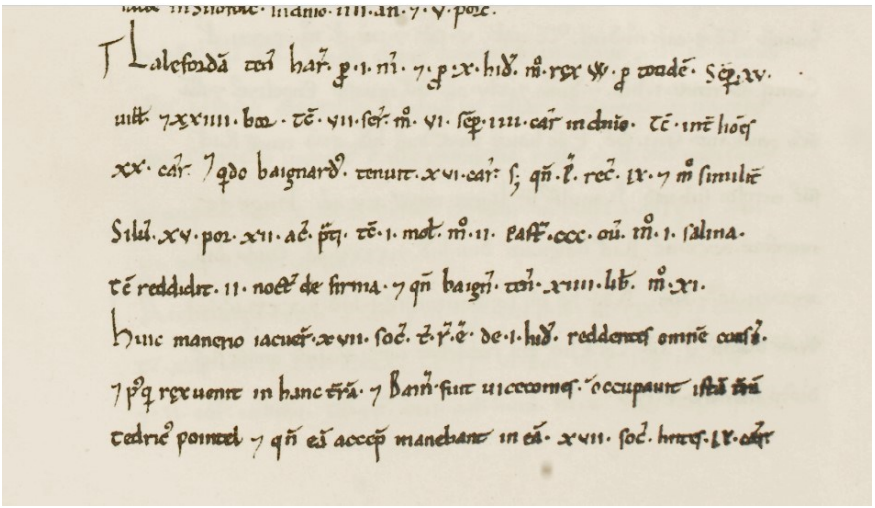
Adını, elyazmasının bugüne kadar bulunduğu Devon'daki Exeter Katedrali'nden alan *Exeter Domesday* ise, güneybatı İngiltere hakkında bilgi içermektedir. *Exeter Domesday*, Cornwall, Devon (bazı mülkler eksik), Dorset (bazı mülkler eksik) ve Somerset bölgelerini içermektedir (Finn: 1964: 33; Baxter, 2020: 1085). El yazması kötü durumda olmakla birlikte

birçok sayfası da eksiktir. *Exeter Domesday*'daki neredeyse tüm bilgiler *Domesday*'da da bulunabilir. Araştırmacılar, *Exeter Domesday*'ın, *Domesday*'ın sondan bir önceki aşaması olup olmadığını veya sondan bir önceki aşamasıyla paralel olarak yazılıp yazılmadığını tartışmaya devam etmektedirler.

Domesday Book sonraki yıllarda güncellenerek yeniden derlemesi yapılmamıştır. İlk haliyle muhafaza edilmiştir. Bilgileri doğrudan güncellemek yerine, sonraki dönemlerde benzer mülk kayıtları ve vergi listeleri oluşturulmuştur. 12. yüzyıldan itibaren İngiliz hükümeti vergi kayıtlarını ve mülk bilgilerini düzenli olarak güncellemeye başladı. 12. yüzyılın ortalarından itibaren, "Exchequer Rolls" ve "Pipe Rolls" diye adlandırılan vergi gelirlerini ve mülk sahipliğini kaydeden belgeler vardır. Bu tür yeni kayıtlar aracılığıyla İngiltere'deki mülk sahipliği ve vergi kayıtları güncel tutulmuştur.

4. Little Domesday Book Essex 6. Folyo: Lawford Örneği

Hem Latince hem de İngilizce olarak dijital ortama aktarılan *Domesday Book*'ta Essex dosyasını incelediğimizde, her dosyanın arazi sahiplerinin isimleri ile başladığı görülmektedir. Essex için bu arazi sahiplerinin listesinden sonra Lawford için verilen bilgiler bir sayfanın üçte biri kadardır. Bu küçük bölümde sunulan bilgiler kitabın geneli ve içeriği hakkında bir izlenim vermektedir.

Resim 4. Arazi sahiplerinin numaralandırılmış bir listesiyle başlayan Essex dosyasında Lawford bölgesinin açıklaması; Katalog referansı: E 31/2/1 f.56. (Resim opendomesday sitesinden alınmıştır.)

Online olarak ulaşılabilen *Little Domesday Book*'tan rastgele seçilen küçük bir bölümü incelediğimizde, önce tüm arazi sahiplerinin adıyla başlayan Essex dosyasında, 6. folyoda bulunan Lawford için şu bilgileri görebiliriz:

- İkamet edenler: 15 köylü. 22 özgür insan. 24 küçük çiftçi, 6 köle, 13 lordun adamları.
- Toprak ve kaynaklar

Sürülebilir arazi: 5,5 lordun saban takımı (ploughland team: arazi ölçü birimi), 13 adamlarının saban takımı. (Her saban takımı sekiz öküzlük bir takımdan oluşmaktadır, arazi ölçüsü olarak yaklaşık 120 dönüme denk gelmektedir.)

Diğer kaynaklar: 14 dönüm çayır, 300 koyunluk mera, 30 domuzluk ormanlık alan, 2 değirmen, 1 tuzhane.

- 1086'daki hayvancılık: 4 binek, 21 sığır, 45 domuz, 190 koyun.
- Değerleme

Lord için hesaplanan yıllık değer: 1086'da 14 pound 5 şilin ve 7 peni; 1086'da sahibi tarafından alındığında 19 pound 8 şilin ve 2 peni; 1066'da 25 pound 8 şilin ve 2 peni.

- Sahipler:

1086'da baş kiracı: Kral William.

1086'da Lordlar: Boulogne Kontu Eustace; Kral William; Diyakoz Walter; Roger; Vekil Eudo; Hugh de Montfort; Turold'un oğlu Ralph; Hagebern; (Kont) Gilbert'in oğlu Richard; Rames'li Roger.

1066'da Lord: (Earl) Harold.

Örnek verdiğimiz bu küçük bölümde, nüfus bilgisi, arazi yapısı, geçim kaynakları, hayvan sayısı ve arazi sahipleri hakkında bilgi edinirken, Norman Fethi öncesi ve sonrası arazi değerini de görmekteyiz.

5. Günümüz Algısıyla Domesday Book

Orta Çağ'da kral *Domesday Book*'u gittiği yerlere de götürürdü. *Domesday Book* ilk zamanlar vergilendirme sistemini düzenlemek haricinde, genellikle arazi mülkiyeti sorunlarını çözebilmek amacıyla da kullanıldı; ancak bu öyle temel bir kitap haline geldi ki 18. yüzyılda bazı kiracıların oy verme hakkı olup olmadığını belirlerken de ondan yararlanıldı. Şu anda İngiliz Ulusal Arşivlerinde bulunan kitap, şimdiye kadar birçok farklı yerde muhafaza edilmiştir.

Derlenmesinden 900 yıl sonra, yani 1986'da yeniden ciltlenerek beş cilt haline getirildi. Şu an tarihçiler ve araştırmacılar, Latince olarak yazılmış metnin İngilizce çevirisine ulaşabilmektedirler. Bu kitap ulusal arşivlerde çok kıymetli bir belge olarak değerlendirilmekle birlikte bir arazinin kime ait olduğunu belirlemek için geçerliliğini yitirmemiş bir belge olarak da görülmektedir.

Orta Çağ'daki İngiliz ve Norman yerleşim alanlarını belirlemeye çalışan arkeologlar *Domesday Book*'a başvurmaya devam etmektedirler. Geçerliliğini yitirmemiş bu kitap, İngiliz tarihi ve ulusu için paha biçilmez bir bilgi kaynağı olmaya devam etmektedir. *Domesday*, şu anda nerede yaşadıkları veya nereden geldikleri ile ilgilenen İngilizler için 930 yıldan daha uzun bir süre önce köylerinin, kasabalarının ve ilçelerinin gelenekleri, değerleri ve mülkiyeti hakkında büyüleyici gerçekleri ortaya koymaktadır. Tüm İngiliz yerel bölgeleri için aslında tarihlerinin başlangıcı niteliğindedir.

Domesday Book, 11. yüzyıl Norman İngiltere'sinin ekonomisi ve toplumu hakkında çok önemli bilgiler sunmaktadır. Tarihçiler için, diğer şeylerin yanı sıra, o zamanki İngiltere'nin zenginliğini, toplumda var olan feodal sistem hakkındaki bilgileri (kraldan köylülere ve kölelere kadar sosyal hiyerarşi) ve ülkenin coğrafyası ve demografik yapısını keşfetmek için kullanılabilmektedir. Yerel tarihçiler için yerel bir yerleşimin tarihini, nüfusunu ve özelliklerini ortaya çıkarabilirken, soybilimciler için aile soylarını izlemek gibi yararlı ve büyüleyici bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Yüzyıllar boyunca *Domesday Book*, eski toprak ve mülkiyet hakları konusundaki anlaşmazlıklarda da kanıt olarak kullanılmıştır.

6. Sonuç

Tarih boyunca çeşitli araştırma ve kayıtlara, vergilendirme sistemlerine rastlanmaktadır. Tarihimizde benzer verileri Osmanlı tahrir defterlerinde görmek mümkündür. *Domesday Book*'u emsalleri ve benzerlerinden ayıran, 11. yüzyılda bu araştırmalar yapıldığı ve verileri derlendiği zaman, bu kadar ayrıntılı bir veri kaydının çağdaş bir benzerinin bulunmamasıydı. Ayrıca bu kadar kapsamlı bir araştırmanın, her ne kadar derlenmesinin bitiş zamanı ile ilgili

tartışmalar devam etse de genel kabule göre bir yıl belki biraz daha fazla bir zaman içerisinde tamamlanması, onun öne çıkan özelliklerindendir. Bu eser olmasaydı Anglo-Sakson İngilteresi hakkında çok az bilgiye sahip olurduk. Norman fethi ve yerleşimi süreci keşfedilmemiş ve feodal toplumun temelleri anlaşılmaz olurdu. Yönetim açısından sadece kralın vassalları (baş kiracılar ya da tımar sahipleri) listelenmemiştir, her birinin sahip olduğu topraklar ve bunların özellikleri ve değerleri ile, sabanlar, değirmenler, canlı hayvanlar, özgür yarı özgür ve köle olan köylülerin sayısı ve alt vassallara ait verileri de *Domesday Book*'ta bulabilmekteyiz.

Domesday Book ile ilgili bir çok çalışma olmasına rağmen farklı disiplinlerin sorabileceği ve araştırabileceği bir çok alan mevcuttur. O halde *Domesday Book*'a yeni sorular sorulmalıdır. 11. yüzyıl toplumunun doğası ve işleyişine yeni bir bakış açısı sağlamayı vaat eden bir dizi yeni yorumlamalar yapma olasılığı vardır. *Domesday Book*, yüzyıllardır tarihçiler tarafından incelenmiştir, ancak henüz tüm sırları ortaya çıkmamıştır, hala üzerinde tartışılmaktadır.

Korunan en eski İngiliz bürokratik belgesidir. Ancak önemi, İngiliz bürokrasisinin kökenlerinin çok ötesindedir. *Domesday Book*, dünyanın herhangi bir yerindeki endüstri öncesi bir toplumun en eksiksiz araştırmasıdır. 11. yüzyıl İngiltere'sinin siyasetini, yönetimini, toplumunu ve ekonomisini, neredeyse tüm diğer modern öncesi yönetimlere göre çok daha ayrıntılı bir şekilde yeniden anlamamızı sağlar. Günümüzde de hala bilgilerine başvuruluyor olması önemini artırmaktadır. Kapsadığı konu çeşitliliği açısından sadece tarihçiler değil, coğrafya, finans, nüfus, toplum yapısı ve yönetim sistemleri ile ilgilenen araştırmacılar açısından da incelenmeye değer bir eserdir.

Çıkar Çatışması Beyanı/ *Conflict of Interest Declaration:*
Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There are no potential conflicts of interest in this study

Yazar Katkı Oranları/ *Author Contribution Rates:*
1.Yazar % 60; 2. Yazar % 40
1 st Author 60%; 2nd Author 40%

Etik/ *Ethic:*
Çalışmada bilimsel, etik ilkelere uyulmuş ve yararlanılan tüm çalışmalar kaynakçada belirtilmiştir.
In the study, scientific and ethical principles were followed and all the studies used were indicated in the bibliography.

Kaynakça

Baxter, S. (2001). *Review of Domesday: the Inquest and the Book*, (review no.216) Oxford: Oxford University Press. https://reviews.history.ac.uk/review/216 Erişim Tarihi: 14/02/2024.

Baxter, S. (2020). "How and Why was *Domesday Made*," *English Historical Review*, Cilt 135, No. 576, Oxford: Oxford University Press, 1085-1131.

Betlehem, J. (2009). *The Rise of Survey Sampling*, The Hague/Heerlen: Statistics Netherlands.

Birch, W. G. (1887). *Domesday Book: A Popular Account of the Exchequer Manuscript so Called with Notices of the Principles of General Interest Which It Contains*, London: Society for Promoting Christian Knowledge.

Chibnal, M. (1986). *Anglo-Norman England:1066-1166*, Oxford and Newyork: Basil Blackwell.

Crouch, D. (2007). *The Normans: The History of a Dynasty*, London and NewYork: Hambledon Continuum.

Crouch, D. (2017). *Medieval Britain: c. 1000–1500*, Cambridge: Cambridge University Press.

Çiçek, K. "Osmanlılar'dan Önce Akdeniz Dünyasında Yapılan Tahrirler Hakkında Bazı Gözlemler", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2019, 51-89.

Darby, H. C. (1977). *Domesday England*, Cambridge: Cambridge University Press.

Douglas, David C., *William the Conqueror: The Norman Impact Upon England*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1992.

Ellis, H. (1833). *A General Introduction to the Domesday Book*, London: G. Eyre and A. Spottiswoode.

Finn, R. W. (1961). *The Domesday Inquest*. London: Longmans.

Finn, R. W. (1963). *An Introduction to Domesday Book,* London: Longmans.

Finn, R. W. (1964). *Domesday Studies: The Liber Exoniensies,* London: Longmans.

Fitz Nigel, R. (1983). *Dialogues de Scaccario:The Course of the Exchequer by Richard Fitz Nigel and Constutitio Domus Regis:The Establishment of the Royal Household*, çev.Charles Johnson, Oxford: Clarendon Press.

Galbraith, V. H. (1920). "Royal Charters to Winchester", *English Historical Review*, 35, Oxford University Press, 382-400.

Galbraith, V. H. (1942). "Making of Domesday Book", *The English History Review*, Cilt 57, No. 226, 161-177.

Galbraith, V. H. (1961). *The Making of Domesday Book* , Oxford: Oxford University Press.

Godfrey, A. ve Hooper, K. (1996). "Accountability and Decision-making in Feodal England, Domesday book revisited", *Accounting History*, 1, 31-54.

Hanar, M. (2018). "Fatih William ve İngiltere'de Feodal Sistemin Kurulması", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Aralık, Cilt:1 Sayı: 1, 43-51.

Hallam, E. M. (1986). *Domesday Book Through Nine Centuries*, New York: Thames and Hudson.

Harvey, S. (2014). *Domesday: Book of Judgement*, United Kingdom: Oxford University Press.

Holt, J. C. (1986) . "1086"*, Domesday Studies* içinde, ed. J.C.Holt, the Boydell Press, 41-65.

Jones, M. J. (2018). "Domesday Book: An Early Fiscal, Accounting Narrative", *The British Accounting Review*, 50, 275-290.

Keats-Rohan, K.S.B. (1999). *Domesday People: A Prosopography of Persons Occurring in English Documents 1066-1166, I. Domesday Book*, Woodbridge: Boydell Press.

Maitland, F. W. (1907). *Domesday Book and Beyond: Three Essays in the Early History of England*, Cambridge: Cambridge University Press.

Pekşen, M. T. (2019). *"In Dominio Sunt III Carrucae Et VI Seruı Et III Ancillae": Understanding Female Slaves in Early Medieval England Through Domesday Book* , Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.

Platt, C. (2005). *Medieval England: A Social History and Archaeology from the Conquest to 1600 AD,* İlk basım: 1978, London and NewYork: Routledges.

Roffe, D. (2000). *Domesday: The Inquest and the Book*, New York: Oxford University Press.

Roffe, D. (2007). *Decoding Domesday*. Woodbridge: The Boydell Press.

Round, J. H. (1895). *Feudal England: Historical Studies on the Eleventh and Twelfth Centuries*, Swan Sonnenscehin.

Stafford, P. (1989). "Women in Domesday", *Reading Medieval Studies*, 15, 75-94. https://centaur.reading.ac.uk/85224/

The Anglo-Saxon Chronicle: A Revised Translation, eds. Dorothy Whitelock, David C. Douglas ve Susie I.Tucker, (1961) London: Eyre and Spottiswoode.

Vincent, N. (2016)."The Use and Abuse of Anglo-Saxon Charters by the Kings of England, 1100–1300"*,* içinde *The Long Twelfth-Century View of the Anglo-Saxon Past*, eds.Martin Brett ve David A. Woodman, New York: Routledge.

https://www.nationalarchives.gov.uk/domesday/discover-domesday/little-domesday.htm(05.01.2024).

https://opendomesday.org/place/TM0831/lawford/(30.09.2024).